

Норвегия Премьер-Министрі алғаш рет тұрақты даму идеясына көпшіліктің назарын аударды. 1983 жылы Гру Харлем Брундтланд (Gro Harlem Brundtland) БҰҰ-ның Қоршаған орта және даму жөніндегі халықаралық комиссиясының жұмысын басқарды және 1987 жылы әйгілі «Біздің ортақ болашағымыз» атты қорытынды баяндама жасады («Брундтланд баяндамасы» деген атаумен белгілі), содан кейін әлем тұрақты даму туралы айта бастады. Баяндамада қоғамның қазіргі жағдайының тұрақсыз болашаққа әкеліп соқтыратыны, көп адамды кедейлік шегіне қалдырып, сонымен бірге биосфераны сарқып, әлемдік экологиялық апатқа қауіп төндіретіні атап өтілді.

Баяндамада тұрақты дамуға қол жеткізудің негізгі жолдары көрсетілген. ҰР негізінде жатқан идеалдарды қарастыра отырып, әлеуметтік мақсаттар анықталды:

- қоршаған ортаға байланысты мәселелердің үстемдігі;
- әлеуметтік әділеттілік;
- әділеттілік және толеранттылық;
- ТДМБ әсер етуі тиіс қазіргі және болашақ ұрпақ үшін өмір сапасы.

2002 ж. Йоханнесбург декларациясында бастауыш, негізгі және жоғары мектептер деңгейінде Тұрақты даму мәселелерін интеграциялау міндеті қойылған білім беру жүйесі «өзгерістің негізгі факторы» болып табылатындығы айқын көрсетілді. 2015 жылғы 25 қыркүйекте БҰҰ-ның 70-ші Бас Ассамблеясында тұрақты даму жөніндегі саммит шеңберінде БҰҰ-ға мүше мемлекеттердің басшылары тұрақты дамудың 17 мақсаты енгізілген 2030 жылға дейінгі Тұрақты даму саласындағы күн тәртібі мен іс-қимыл бағдарламасын қабылдады және мақұлдады.

2030 жылға дейінгі Тұрақты даму іс-қимыл бағдарламасында тұрақты даму мүддесі үшін білім берудегі өзгерістер және сапалы білім беруді қамтамасыз ету негізгі міндеттер ретінде қарастырылады.

Тұрақты даму, ең алдымен, қазіргі заманның, болашақ ұрпақтың және әр адамның қажеттіліктерін қанағаттандырады.

Тұрақты даму мүддесі үшін білім беру барлығына тұрақты даму міндеттеріне сәйкес қауіпсіз, экологиялық таза, қамтамасыз етілген болашақты құру үшін қажетті құндылықтарды, құзыреттерді, дағдылар мен білімді алуға мүмкіндік береді.

Тұрақты даму саласындағы білім беру әрбір адамның және тұтастай алғанда қоғамның проблемалар бойынша хабардарлығын арттыруға мүмкіндік береді:

- қоршаған орта жағдайы
- тұрақты дамуды іске асыру қағидаттары мен перспективалары
- аумақтарды, ресурстарды, шаруашылық салаларын және т. б. тұрақты басқару саласындағы мамандарды практикалық даярлау.

Педагогтерге тұрақты даму компонентін барлық оқу пәндерінің мазмұнына, білім беру ұйымдарында оқыту мен тәрбиелеудің күнделікті процесіне енгізу ұсынылады.

Тұрақты даму үшін білім берудің ең жақсы нұсқасы - оны жеке оқу курсы немесе пән ретінде емес, білім беру процесін жобалау мен жүзеге асыру тәсілі ретінде іске асыру.

Мұнда ТДМБ компонентін біріктіретін мазмұннан басқа, қолданылатын технологиялар мен оқыту әдістерінен басқа мұғалімнің шеберлігі де үлкен рөл атқарады.

Білім беруді әлеуметтік келісім – қоғам мүшелері арасындағы ортақ пайда үшін ынтымақтастық туралы жасырын келісім тұрғысынан қарастыруға болады.

Бүгін біз бүкіл адамзаттың және Жердегі барлық тіршіліктің болашағына үлкен қауіп-қатерге тап болған кезде, жалпы мәселелерді шешуге көмектесу үшін білім беруді мүмкіндігінше тезірек қайта қарастыруымыз керек.

Білім беру жүйесінде де, бірлескен қызметте де перспективаларды дамыту үшін оны қайта қарау қажет.

Білім берудегі жаңа әлеуметтік келісім-шарт барлығын ұжымдық жұмыс негізінде біріктіріп, әлеуметтік, экономикалық және экологиялық әділеттілікке негізделген барлық адамдар үшін тұрақты және бейбіт болашақты қалыптастыруға қажетті білім мен инновацияларды дамытуы керек.

Оқу процесі осы міндетті жүзеге асыруда шешуші рөл атқарады.

2050 жылға көз жіберсек, біз білімге қатысты үш негізгі сұраққа жауап беруіміз керек:

- біз қандай жұмысты жалғастыруымыз керек?
- біз неден бас тартуымыз керек?
- шығармашылық тұрғыдан қайта қарауға не қажет?

Ең алдымен, біз тұрақты дамуға деген бағдарды негізге алуымыз керек.

Біз білім беру арқылы тұрақты дамуды қамтамасыз етеміз бе?

Қазіргі кезеңде Қазақстан Республикасы тұрақты дамудың барлық 17 мақсаты бойынша кезең-кезеңмен жұмыс жүргізуде және елеулі табыстарға қол жеткізілді. Бүгінгі таңда ТДМ міндеттерінің 79.9%-ы Қазақстанның мемлекеттік жоспарлау жүйесінің құжаттарында көрсетілген.

Білім берудің жаңартылған мазмұнына көшу шеңберінде 2016 жылдан 2021 жылға дейін Қазақстан орта білім беруді жүйелі жаңғыртуды қолға алды және оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыруды күшейтті, білім беру мазмұнына ұлттық құндылықтарды кіріктірді және балаларды оқу процесіне белсенді тартуды қамтамасыз етті.

Білім берудің тұрақты даму стратегиясының мәні:

- қазіргі қоғамда өмір сүру үшін қажетті білім мен дағдыларды қарапайым түрде беруден кету;

- жылдам өзгеретін жағдайларда әрекет етуге және өмір сүруге дайын болуды қамтамасыз ету;

- әлеуметтік дамуды жоспарлауға қатысу

- қабылданатын іс-әрекеттердің салдарын, оның ішінде табиғи экожүйелер мен әлеуметтік құрылымдардың тұрақтылығы саласындағы ықтимал салдарларды болжауға үйрену.

Тұрақты даму үшін білім беру кәсіби дағдылар мен құзыреттерді қайта бағдарлауға ықпал етеді.

Бүгінгі таңда мектептің әр түлегіне қажет дағдылар: hard skills және soft skills.

Hard skills немесе негізгі дағдылар – бұл адамға кәсіби қызметке қажетті дағдылар, ол өз жұмысында күнделікті дерлік жұмыс істейді.

Soft skills немесе жұмсақ / икемді дағдылар – бұл адамның қоғамда өмір сүру үшін қолданатын, мамандандырылмаған, бірақ мансаптық маңызды дағдылары: сөйлесуді қолдай білу, келіссөздер жүргізу, әріптестерімен келіссөздер жүргізу, шығармашылық және ізденімпаз болу.

Қажетті дағдылардың жаңа тобы – self skills немесе өзіне-өзі қамқор болу дағдылары. Ең алдымен, бұл өзін-өзі түсінуге, өзін-өзі диагностикалауға, өзін-өзі дамытуға бағытталған дағдылар.

Қазіргі адам үшін оның жағдайын талдай білу, оның қажеттіліктері мен мүдделерін білу, оның қандай ресурстарға ие екенін және оларды қалай пайдалануға болатындығын білу маңызды – бұл өмірде болып жатқан процестер туралы ойлау қабілеті, оның сезімдерін, тілектері мен армандарын түсіну қабілеті.

Тұрақты даму үшін білім беру бірінші кезекте кәсіби құзыреттіліктерді қайта бағдарлауға ықпал етеді. Сонымен қатар, тек арнайы, тар пәнді ғана емес, сонымен бірге барлық оқу пәндеріне "енетін", әмбебап, барлық пән мұғалімдері үшін ортақ құзыреттілік қажет, өйткені тұрақты даму идеялары біздің планетамызда өмір сүретін барлық адамдарға қатысты.

Оқу барысында біз өзімізге мынадай сұрақтарды жиі қоямыз: «Жас ұрпақтың жаһандық әлемге сәтті әлеуметтенуіне мүмкіндік беретін ерекше құзыреттілік бар ма?», «Білім алушылар этикалық нормалар негізінде шығармашылық және алқалық қызметті жүзеге асыру үшін білімді, танымдық дағдыларды, құндылықтар мен қатынастарды біріктіре ала ма?».

Білім берудің жаңа заманауи жүйесінің мақсаты – білім алушыларды қазіргі заманның сын-тегеуріндеріне дайындау және осы сын-тегеуріндерге жауап ретінде білім алушылардың іргелі базалық білімдерін, іскерліктерін, дағдылары мен тұлғалық ерекшеліктерін жұмылдыруы болуға тиіс.

Практика барысында (жобалар, стартаптар, зерттеу, бизнес-жоба, өнімді әзірлеу және т.б.) білім алушыларда белгілі бір контексте білімді, дағдыларды, көзқарастар мен құндылықтарды жетілдіре алу қабілеті қалыптасуы тиіс, бейбітшілікті үйлесімді сақтаудағы өзгерістердің жолсерігі бола алады, жаһандық және мәдениетаралық мәселелерді әртүрлі көзқарастар тұрғысынан сыни талдайды, қоғамның әртүрлілігі қабылдау мен пайымдауға қалай әсер ететінін түсінеді, адамдардың адами қадір-қасиетін құрметтеу негізінде басқа адамдармен ашық және тиімді қарым-қатынасқа еркін қатысады.

Білім берудің бүкіл жүйесін және оның мақсаттарын қайта бағдарлау қажет — білімді ұрпақтан-ұрпаққа беру үшін оны жай ғана игеруден, пәнді білуден, жаттаудан және дәлме-дәл қайта айтып беруден гөрі өзін-өзі оқыту, өзін-өзі дамыту, өзін-өзі жетілдіру, іздеу іс-әрекеті, ақпаратты сыни қабылдау, көзқарасының кеңдігі, сындарлы ойлау, бірлесіп жұмыс істеу қабілеті, істі соңына дейін жеткізу және осының барлығы жылдам өзгеретін білім ағынына жақсы бағдарлануы үшін аса маңызды.

Оқыту процесі жоспарлауды, міндеттерді бөлуді, топтық өзара әрекеттесуді, бәсекелестік пен жарысуды қамтитын нақты өмірге еліктеу процесінде осы қасиеттерді дамытуы керек. ТДМБ-ны іске асырудың тағы бір негізгі міндеті – оқытуды жоспарлауға пәнаралық көзқарасты қамтамасыз ету, яғни әр түрлі пәндерге енгізілген тақырыптар мен бөлімдердің дәйектілігін, сабақтастығын және толықтырылуын қамтамасыз ету.

Алгоритмді жүзеге асыруда әр оқушыға құрмет көрсетуде, тұрақты дамуға байланысты маңызды тақырыптарды талқылауға қолдау көрсетуде және ынтымақтастық пен ұжымдық жұмысқа ықпал етуде мұғалім шешуші

рөл атқаратынын есте ұстаған жөн. Бұл оқушылардың сәтті білім алып, дами алатын қолайлы білім беру ортасын құруға көмектеседі.